

Assumir la paternitat en solitari: reptes i dificultats

Compatibilitzar la feina i la vida professional amb les tasques de cura i criança dels fills i filles segueix constituint un repte per a moltes famílies. Factors com la crisi econòmica, les condicions laborals i l'escassetat de polítiques públiques efectives que facilitin la conciliació de la vida laboral i familiar contribueixen a incrementar les dificultats. Davant aquesta situació, pares i mares troben formes d'organització de la logística familiar que sovint revelen les diferències de gènere en la distribució i assumpció de tasques lligades a l'àmbit domèstic. I, tot i que el 2011 a Catalunya el model familiar format per parelles amb fills i filles seguia sent majoritari (1.059.975

segons les estadístiques oficials de l'IDESCAT, l'Institut d'Estadística de Catalunya), també és cert que el nombre de persones que exercien la maternitat o paternitat en solitari era significatiu (un total de 308.996). Bona part d'aquesta xifra la componen dones (241.314). Tanmateix, segons les xifres de l'IDESCAT, el nombre d'homes que exerceixen la paternitat en solitari va arribar a 67.682 el 2011, una xifra que gairebé duplicava la del 2007 (36.400). En aquest sentit, ens podríem preguntar: com es compatibilitza la feina amb les tasques de cura i criança dels fills i filles en contextos de separació o divorci? I, en el cas concret dels homes, com exerceixen les

Direcció publicació:

Diana Marre
i Beatriz San Román

Continguts d'aquest número:

Priscila Rivera

Imatges:

Jordi Isern

Coordinació:

Victòria Badia

Traducció:

Victòria Badia

Difusió:

Maria Galizia

Subscripció i contacte:

gr.afin@uab.cat

ISSN: 2013-2956

GRUP D'INVESTIGACIÓ
Universitat Autònoma de Barcelona

Amb el suport de

recerCaixa

ACUP Obra Social "la Caixa"

tasques de cura quan no tenen la implicació directa de la seva parella?

En aquesta publicació exposaré com els pares que han travessat un procés de separació o divorci viuen l'experiència de tenir cura dels fills i filles; com afronten les tasques de cura i criança, però també com ambdós conceptes són definits i explicats per ells. Les observacions i reflexions exposades en aquest article provenen de l'anàlisi d'onze entrevistes¹ qualitatives en profunditat a homes separats de les seves parelles femenines, les edats dels quals oscil·len entre els 38 i els 45 anys. Aquestes entrevistes s'efectuaren com a part del projecte "*Homes cuidadors: Reptes i Oportunitats per reduir les desigualtats de gènere i afrontar les noves necessitats de cura*", l'objectiu central del qual és identificar les barres culturals i d'accés a la tasca de la cura dels homes. El projecte està codirigit per les Dres. Dolors Comas d'Argemir (Universitat Rovira i Virgili) i Diana Marre (Universitat Autònoma de Barcelona)

i compta amb el recolzament de Recercaixa, un programa impulsat per l'Obra Social 'La Caixa' amb la col·laboració de l'Associació Catalana d'Universitats Públiques (ACUP).

Les diferents narratives entorn de la cura, la criança i el treball domèstic que exposaré a continuació, procedeixen d'onze pares de Catalunya², residents a Barcelona (7), Castellfollit de la Roca (2), Girona (1) i Granollers (1). Set dels entrevistats tenen la custòdia compartida dels seus fills i, en quatre casos, la custòdia total. Quatre dels entrevistats se separaren fa més de set anys, mentre que els altres set es van separar fa menys de cinc anys. Excepte en dos casos en els quals els fills o filles, en el moment del divorci, tenien un any d'edat, la totalitat dels enquestats assumiren la responsabilitat de la cura dels seus fills i filles quan aquests tenien, de mitjana, entre 7 i 8 anys. Actualment, les edats dels fills i filles dels entrevistats oscil·len entre els 7 i 18 anys d'edat.

Colors de novembre vesteixen Banyoles
65 x 46 cm.

¹ Les entrevistes van ser realitzades per les integrants de l'equip d'investigació AFIN-Recercaixa: María Galizia, Priscila Rivera, Diana Arias i Meritxell Riera.

² Tres entrevistats procedeixen d'altres àrees geogràfiques: 1 de Colòmbia, 1 de Xile i 1 de Castilla y León. Tots ells resideixen a Barcelona des de fa més de 10 anys.

Anocheciendo en Candelaria
33 x 55 cm.

En termes sociodemogràfics, el perfil dels entrevistats és heterogeni: dos d'ells procedeixen d'un nivell de renda mitjana-alta; sis, mitjana; i dos, baixa. Pel que fa al nivell educatiu, quatre tenen formació universitària –Enginyeria (1), Administració d'empreses (1), Psicologia (1), Sociologia (1)–, cinc formacions de grau mitjà i dos d'ells compten amb una formació bàsica.

Organització del treball domèstic i de la cura abans del divorci

Els canvis experimentats en les relacions personals i familiars després de la separa-

ció són un tema molt present en les entrevistes als homes separats en tant que una part important de les transformacions deriven de l'assumpció total de responsabilitats, obligacions i tasques que abans eren compartides amb la parella.

N'és un exemple la distribució del treball domèstic i de la cura dels fills i filles. Segons revelaren els entrevistats, abans de la separació, les tasques domèstiques realitzades per ells consistien, principalment, en rentar els plats i tasques de bricolatge. La responsabilitat d'altres tasques com anar a comprar, rentar i planxar la roba o fer el menjar, estaven principalment a càrrec de les seves parelles. El testimoni de Josep³ exemplifica aquesta divisió del treball domèstic en la qual es poden intuir els rols de gènere:

Abans del divorci, les tasques domèstiques estaven molt especialitzades. Ella feia el menjar, jo rentava els plats. Ella posava les rentadores, planxava; ella anava a comprar perquè tenia més temps. Jo m'encarregava del jardí. Jo feia les tasques més

pesades. També feia bricolatge i reparacions bàsiques (Josep, 42 anys, enginyer industrial).

Pel que fa a la cura dels fills i filles i encara que la majoria dels entrevistats consideraven que sí que hi participaven abans de la separació, al preguntar-los en què consistien les tasques de cura que realitzaven, més del 90% va explicar que, abans de la separació, aquestes consistien en donar de menjar als seus fills o filles quan encara eren petits, portar-los a passejar al parc, acompanyar-los a la guarderia o preparar l'esmorzar. Tasques com dutxar-los, pentinar-los o ajudar-los a fer els deures de l'escola eren considerades pels entrevistats com a tasques més lligades a l'àmbit domèstic, de les quals ells no participaven gaire, en part per les seves llargues jornades laborals.

D'aquesta manera, els testimonis dels entrevistats coincideixen amb l'assenyalat per Bruna Alvarez en la *Publicació AFIN* Nº 84: segons les estadístiques de l'IDESCAT, el percentatge de dones que assumien les tasques domèstiques no només era superior (91,94%) al dels homes (79%), sinó que a més el temps dedicat a aques-

³ Nom fictici. Els noms dels participants s'han modificat per protegir-ne l'anonimat.

tes tasques era gairebé el doble (4,14 hores diàries en front de les 2,35 hores diàries dels homes). El tipus de tasques efectuades pels homes, segons l'IDESC-CAT, també és similar al que relaten els entrevistats: els homes se centraven en tasques de reparació i construcció mentre que les dones desenvolupaven, principalment, tasques culinàries i de cura de la llar i de la roba.

Organització del treball domèstic i de la cura després del divorci

Després de la separació, l'organització del temps per gestionar la cura i la criança dels fills i filles, les tasques domèstiques i la feina fora de la casa, es converteix en un element central en les narracions dels homes entrevistats. Un exemple paradigmàtic, són les narracions de Jordi i Miguel que emfatitzen la importància de la disciplina i l'adaptació de l'horari personal i laboral per gestionar la cura després del divorci:

Si no tens molta disciplina, el resultat és una mica caòtic. Com que sóc el cap, tinc els horaris molt dispersos. I estant separat i sol, el caos s'accentua més. (...) Però és una mica

adaptar-te i acceptar que ells (els nens) són el primer (Jordi, 50 anys, electrònica).

He tenido la posibilidad de contratar a una chica para que se hiciera cargo. Pero cuando estaba yo, tenía que estar con mi hijo: cambiarle el pañal, darle de comer. Mi vida cambió radicalmente. (...) Ya no podía irme a la discoteca; (...) tuve que cambiar mis hábitos y ser una madre y padre para él (el hijo) (Miguel, 63 anys, netejador).

En els casos de custòdia compartida (6), els fills i filles dels homes entrevistats estan sota la cura paterna principalment a partir dels dijous i durant el cap de setmana. Durant aquests dies, els pares s'han d'ocupar de l'organització del temps d'oci, a més d'altres activitats com cuinar, netejar, rentar, ajudar en les tasques escolars o anar-los a buscar a l'escola, tal com es pot observar en els testimonis de Mateo, Josep i Marc:

Cuando no está él (mi hijo), dejo de lado totalmente las actividades de la casa. Pero cuando está mi hijo, me ocupo totalmente de él: le lavo la ropa, le doy de comer, le ayudo en todo lo

que necesita (Mateo, 56 anys, treballa a la construcció).

Les tasques domèstiques com netejar, recollir la casa i cuinar, les faig jo. A la tarda (...) comencem a fer els deures del cole; fem el menjar. (Però) veus que no sumes, t'has de repartir perquè no hi ha temps (...) Després, sobre les 9, acabem de sopar; les deixo que juguin una mica, mentre jo recullo la cuina i quan acabo, vaig amb elles per enviar-les a dormir (Josep).

*De bon matí al Pantà de Rialb
50x61 cm*

Azules de amor en Garachico
65 x 81 cm.

La nena encara dorm amb mi i a ella li encanta. Ens llevem, fem una mica el tonto. Li preparo l'esmorzar mentre ella es vesteix. (...) La porto al cole, la recullo del cole. (...) Quan treballo de nit, sopem i la deixo a casa del meu pare (Marc, 42 anys, empresari).

Tanmateix, en les narracions sobre les tasques de cura, quan es demanava als pares separats que expliquessin en què consistien, molts se centraren en activi-

tats com passejar, jugar, activitats d'oci com fer excursions els caps de setmana i conversar, tal com pot observar-se en les testimonis de Lluís, Josep, Willy i Jordi.

(Les meves filles) juguen al menjador (...) que ha passat a ser una sala de jocs. Fem construccions de lego i jo no els obligo a desmuntar-les, sinó que les deixo setmanes així (Lluís, 39 anys, empresari).

Si és dissabte (...) anem al cinema. Si és diumenge, aprofitem alguna excursió amb els altres pares, o fem alguna excursió amb els amics perquè a les meves filles els hi encanta (Josep).

Cuando están conmigo, las llevo a pasear, a patinar o me las llevo a las fiestas de mi pueblo. Creo que es importante hablar con ellas (las hijas) para saber qué les gusta y qué necesitan (Willy, 42 anys, automoció).

Vaig a buscar-les al cole. I una vegada a casa, les ajudo amb les tasques del cole. Després miro a veure què faig per sopar. Converso un mica amb elles, els hi pregunto sobre els deures; m'agrada molt fer-ho (...) Els caps de setmana, fem patinatge, les

porto al McDonald's, fer coses que les mantingui ocupades (Jordi).

En altres testimonis, la descripció de les activitats lúdiques no era descrita de forma tan explícita, sinó que s'entrellaçava amb reflexions sobre la cura i la criança. Els testimonis recollits coincideixen amb les estadístiques de l'IDESCAT, en el sentit que el percentatge d'homes (43%) que dediquen el seu temps a realitzar activitats esportives i a l'aire lliure, en un dia qualsevol, és més alt que el de les dones (37,8%) que practiquen aquestes mateixes activitats. Quelcom similar succeeix amb la quantitat de temps invertit –2h 5min en el cas dels homes y 1h 47min en el de les dones–. Aquestes dades serveixen per complementar i mostrar la complexitat de la categoria de la cura, en tant la realització d'activitats lúdiques i d'oci està freqüentment present en les narracions dels homes entrevistats com a part de les seves tasques de cura.

Narratives sobre la cura i la criança

En la majoria de testimonis dels homes entrevistats, quan se'ls pregunta per la cura, l'expliquen com el fet de "proporcionar felicitat", saber "posar-se en el lloc

de l'altre" i, fins i tot, com una fusió entre saber cobrir les necessitats fisiològiques i proporcionar afecte i valors, com hom pot observar en els testimonis de Lluís, Joan, i Pedro.

La cura d'un nen implica la part afectiva, la necessitat de compartir amb ell; disfrutar els moments amb ell (Lluís)

Cuidar és saber posar-te en el lloc d'aquella persona i intentar que estigui còmoda a la vida; (...) aconseguir que somrigui cada dia (Joan, 48 anys, sociòleg).

Cuidar, aparte de las necesidades más fisiológicas de comer y vestirse para mí cuidar es sentirse queridas, acompañadas, que no se sientan solas (Pedro, 43 anys, psicòleg).

S'observa, d'aquesta manera, que pels pares entrevistats, la tasca de 'tenir cura' s'explica en termes del temps invertit en compartir amb els fills i filles, ja sigui veient una pel·lícula, conversant o fent-los participar de la presa de certes decisions. Però, donat que molts d'ells pensen que 'tenir cura' fa referència a l' "estat emocional" dels fills i filles, una de les principals dificultats radica en explicar com s'acon-

segueix cuidar aquest estat emocional. Josep reflexionava sobre aquest punt i assenyalava que:

Intento involucrar-les en certes decisions (...) més que res perquè sentin que també estan aquí. Si anem a algun lloc, els pregunto a on volen anar, què volen fer. Per exemple, després de fer el sopar, en lloc de recollir, em quedava amb les meves filles fins que s'adormissin; conversava amb elles (però) és difícil comprendre què passa pel cap d'una criatura; necessiten que respectis els seus temps, els seus espais (Josep).

D'altra banda, en la majoria de les entrevistes estava present la relació del concepte de 'criança' amb la transmissió de regles, de normes de comportament, així com la importància de proporcionar educació institucional i salut als seus fills i filles. Però malgrat aquestes diferències entre 'cuidar' i 'criar', la major part dels entrevistats percebien ambdós conceptes com interrelacionats en una espècie d'interdependència entre dos termes claus en el desenvolupament de la personalitat i del caràcter de les persones. De fet, per alguns entrevistats era difícil respondre

Camí tardorenc a la Vall de Campmajor
55 x 46 cm.

si es consideraven o no bons pares, especialment perquè consideraven que no dedicaven suficient temps a la cobertura d'aspectes emocionals i/o fisiològics dels seus fills.

Per tant, l'equilibri entre el temps dedicat a la 'cura' –vinculat a la part afectiva i emocional– i els recursos invertits en la 'criança' –relacionada amb

Des de Montblanc, la tardor ens il·lumina
65 x 46 cm.

la transmissió de valors, regles i normes i la cobertura de necessitats físiques i intel·lectuals— es converteix en un element central que defineix la condició de ser pares especialment definida per Marc:

Coneixes Pigmalíó? Un intenta fer una estàtua humana; intentes crear un personatge obviant que té el seu caràcter, les seves particularitats i la seva personalitat... Jo li dic que... ha de ser una nena, continuar sent-ho i disfrutar; quan sigui més gran, et faràs aquest tipus de preguntes (filosòfiques) i creuràs el que creguis que sigui. Intento no influir en les seves decisions, vull que tingui llibertat de pensament, perquè si no, acabarà fent el que li diguin les amigues (Marc).

Reptes i dificultats en l'organització de la cura i la criança

En l'organització i execució de les tasques de la cura i la criança influeixen múltiples aspectes com el context econòmic, social, laboral i polític. D'una banda, l'agudització de la crisi econòmica experimentada a Espanya a l'última dècada no solament ha reduït l'oferta de treball, sinó que, a més, les condicions laborals s'han tornat més precàries. Alguns entrevistats assenyalaren que, amb la crisi econòmica, van perdre la feina i, davant les dificultats per trobar-ne una altra, alguns van haver de mudar-se a altres poblacions, limitant la

quantitat de temps destinada als seus fills i filles.

Altrament, la crisi econòmica va portar com a conseqüència la supressió o disminució de les escasses ajudes estatals destinades a les famílies, així com una disminució en l'aplicació de polítiques públiques que facilitin la conciliació laboral i familiar. I tot i que aquesta mena de dificultats existien en molts casos des d'abans del divorci, després de la separació, aquestes limitacions de conciliació complicaren i limitaren encara més les tasques d'organització de la cura i criança dels fills o filles. En són un exemple els testimonis de Mateo i Carlos, qui a causa de les llargues jornades laborals, gairebé no veien els seus respectius fills i filles durant els primers anys de vida:

De petita, la veia molt poc a casa perquè mai hi era. Només la veia dormir. Des dels 7 mesos fins a l'any i mig, jo no estava a casa, per això intentava fer tot el que podia quan estava amb ella (Carles, 43 anys, empresari).

Yo me puse a trabajar (...) y durante ese tiempo –unos 3 años– (mi mujer) se aferró completamente al niño y yo... no me molesté porque me

dejase en segundo plano; (...) lo único que hice fue dedicarme a trabajar. Participé del cuidado de [...], pero no tanto... (Mateo).

En tot cas, les dificultats de conciliació laboral i familiar és un tema recurrent en la majoria dels testimonis, ja que els pares expressaven que les jornades de treball són incompatibles amb els horaris escolars. Alhora, les circumstàncies econòmiques limiten també l'accés a professionals o a treballadors remunerats per a la cura que facilitin la gestió de responsabilitats familiars. Davant aquestes circumstàncies, les tasques de cura dels fills acaben per involucrar principalment als avis (10 entrevistats), les germanes del progenitor (3 dels entrevistats), amics més propers (2 entrevistats) i noves parelles (3 entrevistats). També cal ressaltar la importància de les activitats extraescolars: tres dels pares entrevistats assenyalaren que, per evitar deixar sols els seus fills a casa durant el temps que ells estan a la feina, els inscriuen en cursos de natació, dansa, patinatge, entre altres:

Cuando aún estaba mi madre, ella me ayudaba con el niño: lo vestía, le daba de comer. Pero ahora que no

cuento con la ayuda de nadie, trato siempre de que el niño esté ocupado, que haga actividades como natación hasta que salgo del trabajo y puedo estar con él (Miguel).

En la majoria dels casos, com pot veure's en el testimoni de Miguel, l'ajuda dels avis és fonamental i s'incrementa en casos de separació o divorci perquè són ells qui cobreixen els espais de temps en què el pare està absent. Són els avis qui s'hauran d'ocupar de recollir o deixar els néts a l'escola; preparar-los algun dels menjars i ajudar-los amb les tasques escolars. Els testimonis de Jordi, Mateo i Marc en són un exemple representatiu:

Després del divorci, sobretot ajuda la mare de la meva ex dona. Quan la més gran surt del cole, se'n va directament a casa de la meva ex sogra. (Jo) com cada dia aquí (...) Jo, compto molt també amb la meva germana (Jordi).

Cuando tengo que estar fuera de la ciudad por días, mi hijo está con su abuela. Ella se encarga de vestirle, darle de comer, de atender sus necesidades cuando no estoy (Mateo).

Quan treballo de nit, sopem i la deixo a casa el meu pare que s'encar-

rega de preparar-li el sopar o d'ajudar-lo amb les tasques de l'escola (...). Però també li he dit (a la meva filla) que ens hem d'ajudar; hem de col·laborar; que he de treballar per portar les coses a casa... però ella s'ha d'ocupar del que pugui (Marc).

En el testimoni de Marc, a més del paper col·laborador de l'avi, també és possible observar l'important paper que poden complir els fills i filles en la seva pròpia cura. Aquest element està present en la totalitat de les entrevistes efectuades. I des d'edats primerenques, els nens o nenes que creixien principalment sota la tu-

El blat daurat de les nostres muralles
130 x 60 cm.

Els desmaís de Banyoles ens mostren els seus verds
50 x 150 cm.

tela del pare, havien d'assumir les tasques de cura de si mateixos –dutxar-se, pentinar-se, vestir-se, realitzar certes tasques domèstiques com recollir l'habitació, les seves joguines, parar i desparar la taula– com es pot exemplificar a partir dels testimonis de Josep, Carles i Miguel:

Les nenes m'ajuden en coses simples com parar i desparar la taula, també a preparar el dinar o el sopar; però no és tant perquè m'ajudin. És més com un joc. La higiene personal també la porten elles. Quan es pentinen, la gran li fa la cua a la petita, perquè si ho faig jo, tindríem un problema. Els menjars, la meva filla gran

ha fet un calendari amb uns menús fantàstics que jo més o menys, vaig seguint" (Josep).

Ella (la filla) té la responsabilitat d'arreglar la seva habitació. I el que més compartim és la neteja del lavabo i la cura del gat. Jo li dic que és necessari que faci alguna cosa perquè aprengui a ser més responsable (Carles).

Para mí era importante que mi hijo sea autosuficiente. Por eso desde pequeño le enseñé a que hiciera cosas por sí mismo: cuando tenía seis años, mi hijo se duchaba solo; luego le enseñé cómo tenía que hacer para ir a

la escuela solo. A medida que fue creciendo, en casa me ayudaba a hacer la limpieza y a aspirar (Miguel).

Els testimonis de Josep, Carles i Miguel exemplifiquen un aspecte rellevant present en diversos testimonis: la idea que a mesura que els fills tenen més edat, més tasques els són derivades per part dels seus pares. Aquesta assumpció de tasques apareix com un element necessari per a l'assumpció de responsabilitats i la creació d'independència.

Tanmateix, les dificultats entorn de l'organització de la cura i la criança no estan determinades únicament pel context econòmic, laboral i polític. En els testimonis dels pares separats, la ingerència de la societat a través de la formació escolar, així com els mitjans audiovisuals i els avenços tecnològics, adquireix singular rellevància perquè no solament crea incerteses, sinó també temors. Concretament, alguns pares lamentaven la imatge irreal de la societat que certs programes infantils fomenten, en els quals adolescents i púbers són retratats com si fossin adults que obtenen tot allò que desitgen sense cap mena d'esforç ni responsabilitat. D'altra banda, també els preocupa l'ús cada

vegada més intensiu dels mòbils i l'accés a internet que poden difuminar cada cop més les diferències entre allò privat i allò públic. I, finalment, l'escola com a símbol de polítiques cada vegada més despersonalitzades, centrades en maximitzar la quantitat d'informació apresada, més que en la creació de vincles i en el desenvolupament de les capacitats cognitives de les persones perquè "es mesura a tots els nens segons un mateix barem quan cada un és diferent" (Joan).

Conclusions

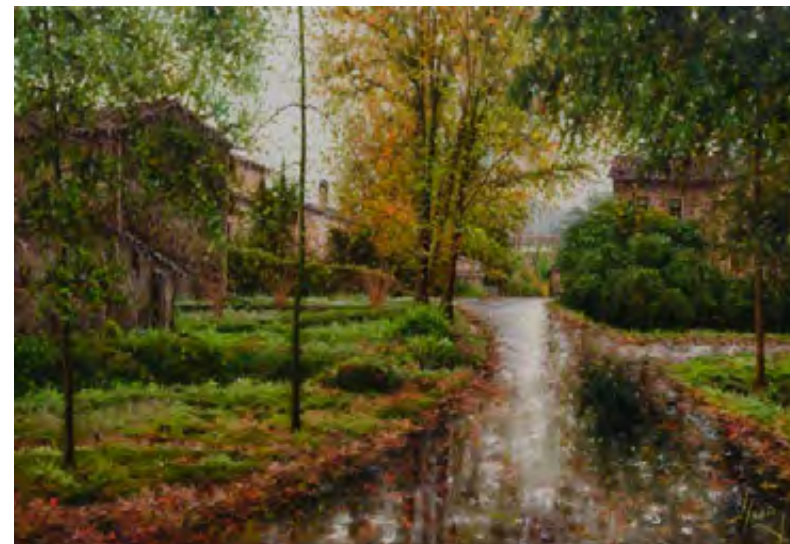
Al llarg d'aquest text, he exposat com onze parets separats viuen l'experiència de la cura dels seus fills i filles; com afronten i defineixen les tasques de cura i criança. Al mateix temps, he exposat algunes de les dificultats narrades pels entrevistats per portar a terme ambdues tasques.

A nivell socioeconòmic, la majoria dels entrevistats formen part de l'anomenada classe mitjana espanyola, excepte en dos casos, que procedien de nivells de renda mitjana-alta. En tot cas, si bé la totalitat dels qui participaren en l'estudi tenien una feina en el moment de fer l'entrevista, per la majoria d'ells la situació econòmica ha-

via empitjorat a causa de reduccions de salari i a la precarietat laboral, però també pels costos derivats del procés de divorci.

Partint de les narratives dels entrevistats, em va cridar l'atenció el poc èmfasi en resumir l'itinerari de certes activitats que els entrevistats classificaren com a 'domèstiques'. Dins d'aquesta classificació hi havia, per exemple, les tasques de rentar, planxar i cuinar per als seus fills i filles. Quelcom similar passava amb activitats com dutxar i pentinar al fill o filla, tasques que, quan estaven sota la cura paterna, les feien principalment els propis fills o filles, malgrat que abans de la separació les realitzaven principalment les mares.

Aquesta especialització de les tasques domèstiques i de cura a la llar es podria entendre com a resultat de determinades condicions socials. Per molts dels entrevistats, les principals complicacions a l'hora de gestionar la cura residien en la dificultat de conciliar el món laboral i el familiar, una situació que deriva en part del context econòmic, de les condicions laborals i de l'escassetat de polítiques públiques, ja que alguns dels entrevistats es queixaven de les dificultats per accedir a

Grisos platejats d'octubre a la Moixina
65 x 92 cm.

permisos de paternitat, perquè a la feina no era ben vist que s'acollissin en aquesta mena de permisos. Aquesta situació era més accentuada, especialment, quan encara existia la relació conjugal, donat que es considera que els fills i filles són responsabilitat principal de la mare. Tanmateix, algunes reflexions dels entrevistats apuntaven cap a la necessitat de canviar la mentalitat dels homes i de la societat en general. El problema, no obstant això, és que veuen en la feina i en la manca de polítiques públiques, una seriosa limitació per aconseguir un canvi real en la forma

Plates de pluja a l'octubre
65 x 46 cm.

en què està organitzada la societat i la vida familiar.

Aquests condicionaments econòmics, laborals i socials acaben accentuant les diferències i desigualtats de gènere presents a la societat. I davant aquesta situació, pares i mares acaben trobant formes

de conciliació que sovint revelen les diferències i desigualtats de gènere en la distribució i assumpció de tasques lligades a la cura dels fills i filles i a l'àmbit domèstic.

Pel que fa a la vivència de la cura, la separació conjugal constitueix un element important que, d'una banda, imposa una reorganització del treball domèstic i, de l'altra, obliga a assumir una sèrie de tasques i responsabilitats que abans eren compartides. Això no obstant, cal matissar que, si bé alguns dels entrevistats se sentien en l'obligació de realitzar algunes tasques de cura definides com a *domèstiques*, també és cert que aquestes eren assumides majoritàriament quan no hi havia més opcions.

Les dificultats de conciliació laboral i familiar tenen també repercussions en aspectes relacionats amb la cura i la criança dels fills. Cal recordar que per la majoria dels entrevistats, ambdós conceptes estaven relacionats entre si: la cura com quelcom vinculat amb el desenvolupament de la part afectiva i emocional –“donar afecte”, deia un dels entrevistats–; i la criança, vinculada amb la cura física –salut, educació i habitatge–, però també amb la transmissió de nor-

mes i valors. Des de la seva perspectiva, en l'existència d'un equilibri entre el temps i l'esforç dedicat a la criança i la cura, estaria la clau per a la correcta formació de la persona. A això s'hi suma la influència que pot tenir la relació amb terceres persones a l'escola i la formació institucional que allà reben, a més de l'increment de la presència de les noves tecnologies i dels aparells electrònics. Alguns dels pares temien que el sistema escolar i l'èmfasi cada vegada més gran que aquest posa en l'acumulació d'informació, en la competitivitat i l'absència d'un tracte personalitzat, contribuís a diluir la idea de família, a més de limitar el desenvolupament emocional de les persones. Un dels entrevistats es queixava que, al seu parer, el sistema escolar acabava per fragmentar l'experiència de la infància amb l'excés de tasques que, a llarg termini, els limitava la capacitat de ser creatius, de sentir curiositat per les coses que els envolten. Aquest malestar ha portat a organitzacions de pares a França⁴, el Regne Unit⁵ i Espanya a denunciar aquesta problemàtica i a exigir canvis en les polítiques escolars. A Espanya, la CEAPA⁶ va llançar el setembre

una campanya de sensibilització per tal d'aconseguir un novembre "sense deures" els caps de setmana com a primer pas per a l'eliminació total de tasques escolars en les quals els nens inverteixen una mitjana de més de deu hores setmanals, segons denuncia la CEAPA. Davant situacions com aquestes, l'OMS ha emès un comunicat assenyalant que l'excés de tasques escolars no solament no incrementa la capacitat d'aprenentatge, sinó que més aviat crea estrès, dependència i pèrdua d'interès per al coneixement⁷.

Davant els dubtes i temors que genera el sistema educatiu i la societat, adquireix rellevància la qualitat del temps invertit que es fa palès en les activitats realitzades amb els fills i filles. Tanmateix, cal matissar que aquesta qualitat de temps invertit és especialment rellevant per a aquells que estan més implicats en les vides de la seva progènie. Per ells, aquest factor es converteix en un baròmetre important d' "optimal parenting" que alhora depèn

del temps disponible per a la cura i la criança i que no sempre és el desitjat per alguns dels entrevistats. Aconseguir uns nivells apropiats d'inversió de temps en la criança i la cura constitueix un repte no només pels pares, sinó per les famílies en general, que veuen com compatibilitzar el treball, la vida personal i la vida familiar és un requisit indispensable per ser el que alguns anomenen "*una bona mare*" o "*un bon pare que sàpiga estar allà; que sàpiga entendre les necessitats emocionals i afectives dels seus fills*".

SOBRE L'AUTORA DEL TEXT

Priscila Rivera

Nascuda a Equador, l'autora és graduada en Antropologia Social i Cultural per la Universitat de Barcelona. Alguns dels seus interessos s'orienten cap als debats bioètics que generen els avenços científics en el camp de la biomedicina i la reproducció humana. Actualment, el seu camp principal d'estudi se centra en l'àmbit de la reproducció assistida amb una perspectiva de gènere i a partir del qual l'autora desenvolupa la seva tesi doctoral a la Universitat Autònoma de Barcelona sobre el sistema de donació d'òvuls a Espanya.

⁴ La notícia completa en The Guardian es pot consultar [en aquest enllaç](#).

⁵ La notícia publicada en The Daily Mail es pot consultar [en aquest enllaç](#).

⁶ Confederación Española de Asociaciones de Padres y Madres del Alumnado. En el marc de la campanya, la CEAPA creà la web www.educacionsindeberes.org. La notícia completa a EuropaPress.es es pot consultar [en aquest enllaç](#).

⁷ La noticia completa en elperiodico.com se puede consultar [en aquest enllaç](#).

SOBRE L'AUTOR DE LES IMATGES

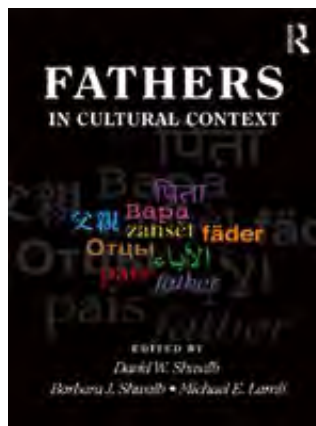
Jordi Isern

Un dia, fa setze anys, Jordi Isern (Barcelona, 1969) va prendre la decisió d'anar-se'n de la ciutat i buscar la pau i la tranquil·litat del camp, dels espais oberts. Ho necessitava. Era un "urbanita" i portava la naturalesa dins. Estava destinat al món empresarial, que era el seu món natural, i es va rebel·lar contra aquesta possibilitat. Renunciar a tot i lliurar-se a l'Art plenament. Va ser una sàvia decisió.

Avui dia viu a, i es considera de, Alcover (Tarragona), el poble del seu pare i els seus avantpassats, en el cor de les muntanyes de Prades, paisatge humit, amb molta vegetació, travessat pel riu Glorieta, que desemboca en el Francolí, lloc on també es va casar formant una família. En el seu anar i venir, va conèixer Montblanc, capital de la Conca de Barberà, i des del primer moment es va enamorar del poble. No ho va dubtar i hi va muntar el seu segon estudi. Montblanc és un poble de marcat caràcter medieval, de gran importància històrica, on se celebraren les primeres Corts de Catalunya. Pintor autodidacta, no ha participat mai en concursos de pintura.

www.jordiisern.com

PER LLEGIR

Shwalb, D. W.;
Shwalb, B. J.; Lamb,
M.E. (eds.) (2013)
***Fathers in Cultural
Context***
N.Y./ London:
Routledge

A partir de dades empíriques i etnogràfiques, experts internacionals de diferents disciplines acadèmiques, discuteixen sobre el paper que juguen les influències culturals i històriques, així com l'impacte que tenen les condicions socioeconòmiques i les polítiques públiques en l'experiència de la paternitat. En cada capítol es narren casos concrets, que se situen en un context concret i s'acompanyen amb fotografies i mapes que ajuden els lectors a crear-se una imatge de cada cultura. Aquesta recopilació d'històries de vida converteixen aquest llibre en un bon punt de referència per a qualsevol persona interessada en els estudis sobre les famílies i relacions de gènere.

Inhorn, M.C.; Tjørnhøj-
Thomsen, T.; Goldberg,
H.; La Cour Mosegaard,
M. (eds.) (2009)
***Reconceiving the
Second Sex: Men,
Masculinity and
Reproduction***
Berghahn Books

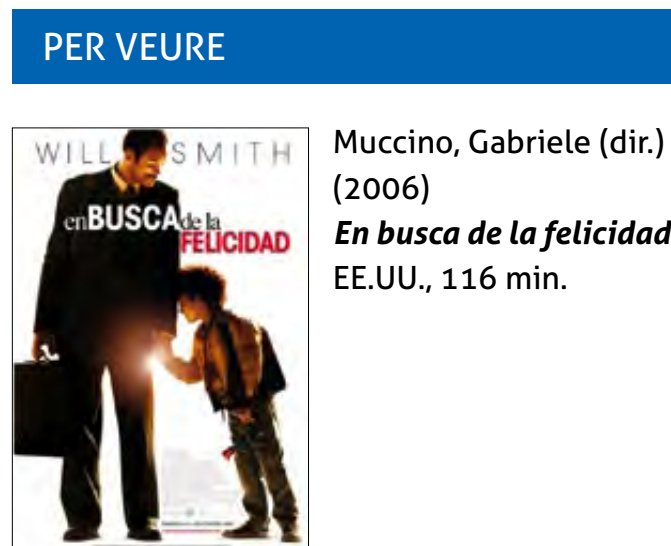
Des d'una perspectiva global, aquest llibre recopila les experiències, sentiments i reflexions d'homes entorn de les seves vides reproductives. Tant heterosexuals, com homosexuals, casats i solters, homes procedents d'Europa, Amèrica, l'Orient Mitjà, Àsia i Llatinoamèrica, tots ells són retratats en aquesta obra que plasma les seves preocupacions i reflexions entorn de la masculinitat i la sexualitat, fins al naixement dels seus fills i l'experiència de la paternitat. Tot això, en un esforç per incloure els homes en l'equació, trencar amb les barreres que els han convertit en el segon sexe en termes reproductius, i evidenciar el seu paper com a progenitors, cuidadors i companys reproductius.

Smart, C.; Neale, B.; Wade, A. (2001)
The changing experience of childhood: Families and divorce
 Oxford: Polity Press

Townsend, N. (2010)
The Package Deal: Marriage, Work, and Fatherhood in Men's Lives
 Philadelphia: Temple University Press

Muccino, Gabriele (dir.)
 (2006)
En busca de la felicidad
 EE.UU., 116 min.

Aquest llibre recopila les narratives de 117 nois britànics de 4 a 22 anys d'edat, els pares dels quals s'havien separat un temps en-re. Els nois són presentats aquí com a actors socials que expliquen, amb les seves pròpies paraules, quines són les seves perspectives, com entenen la família després d'un procés de separació. Els capítols contenen revisions de la literatura sobre el tema i que van des de la construcció social de la infància a les polítiques familiars i la criança dels fills després del divorci.

En aquest llibre, Nicholas Townsend mostra com els homes negocien els valors culturals imperants de paternitat, matrimoni, ocupació i tasca de cap de la llar, conceptualitzats com el "pack ideal". L'autor identifica els conflictes i contradiccions entre les expectatives socials de ser homes i pares, alhora que analitza el context social i econòmic que fan de la paternitat un ideal inabastable. A través de les històries de vida d'un grup d'homes de més de 40 anys i amb estudis superiors adquirits als anys 70, aquest llibre desmitifica la imatge cultural de la paternitat vigent als Estats Units.

Narra la història de Chris Gardner, un venedor amb talent que ha perdut la feina, la casa i l'esposa. Sense diners, i sense l'ajuda de la seva esposa, recorre la ciutat junt amb el seu fill de cinc anys, buscant un lloc on anar. En el seu esforç per no perdre l'esperança, Chris Gardner i el seu fill hauran d'afrontar moltes adversitats per fer realitat el seu somni d'una vida millor.

Rúnarsson, Rúnar
(dir.) (2015)
Sparrows
(*Gorriones*)
Islàndia, 99 min.

Relat iniciàtic sobre Ari, un adolescent de 16 anys, qui després d'haver viscut amb la seva mare a Reykjavik, és enviat als fiords occidentals per viure amb el seu pare. Allà haurà de lidiar, no solament amb el fet de no tenir amics, sinó que a més, la difícil relació amb el seu pare fa del procés d'adaptació a la seva nova vida, quelcom dolorós i complex. En aquest ambient desesperançador, Ari s'haurà d'esforçar per trobar el seu camí, canalitzar el sentiment d'abandonament i fracàs en un entorn inhòspit. La pel·lícula posa de manifest els prejudicis, la repressió dels sentiments afectius a familiars i éssers estimats i el que això comporta per a les vides d'un pare i el seu fill que acaben assemblant-se més del que tots dos estan disposats a assumir.

Bayona, Juan
Antonio (dir.)
(2016)
Un monstruo viene a verme
EE.UU./ Espanya,
108 min.

Després de la separació dels seus pares i la greu malaltia de la seva mare, Conor O'Malley, un noi de 12 anys, haurà d'assumir la responsabilitat de portar les regnes de la casa. Com a resultat d'aquesta situació i de l'assetjament escolar que pateix, Conor ha creat un món de fantasia que li permet d'escapar de la seva rutina i amb l'ajuda d'un monstre que ha cobrat vida en la imaginació del nen, intentarà superar les seves pors i fòbies. Aquest drama fantàstic està basat en el llibre homònim de l'escriptor Patrick Ness i és aquest qui escriu el guió del film.

Mendes, Sam (dir.)
(2002)
Camino a la perdición
EE.UU., 116 min.

Contextualitzada als anys de la Gran Depressió, Michael Sullivan treballa com a assassí a sou d'una banda de gàngsters irlandesos i manté una relació propera amb el seu cap, al qual veu gairebé com una figura paterna. Però un dia, la seva pròpia banda intenta eliminar el primogènit de Michael perquè ha estat testimoni d'un crim. A partir de llavors, pare i fill es veuen obligats a fugir, viatjant pel país, escapant de la persecució implacable d'un assassí a sou. Sam Mendes confereix a la història un aire tràgic shakesperian on les relacions entre pares i fills adquireixen una força enorme, així como el pes del destí i la utilització de la llibertat per intentar canviar-lo.

NOTÍCIES AFIN

**7 de novembre:
Jornada de Portes Obertes del Centre AFIN**

A causa de la convocatòria de vaga general d'estudiants del passat 26 d'octubre, la inauguració de la nova seu del [Centre AFIN](#) s'ha posposat fins el 7 de novembre. Ubicada en una zona de bosc del campus de la Universitat Autònoma de Barcelona, al carrer Vila Puig (s/n), la nova seu és a tres minuts caminant des de l'estació de Bellaterra dels FGC i gaudeix d'un espai d'aparcament. Els seus 100 metres quadrats acolliran els nostres serveis de formació i atenció personalitzada i grupal, així com el Grup d'Investigació AFIN. Us convidem a visitar la nostra nova llar i brindar amb el nostre equip a la jornada de portes obertes del 7 de novembre, entre les 13 i les 20 h.

Amb la col·laboració de:

Tallers d'expressió i moviment per a persones grans

L'Associació d'Investigació de la Diversitat i Intervenció Social, amb la col·laboració de la Diputació de Barcelona i el Grup AFIN, organitza el taller d'expressió i moviment per a persones grans durant els mesos d'octubre a desembre de 2016. L'activitat es realitzarà a la Residència San José de Mataró (el Maresme) en deu sessions programades setmanalment, impartides per l'Associació Bellànima, espai d'expressió per a la vellesa.

Es tracta d'un taller dissenyat per millorar el benestar físic, emocional i social de les persones grans i reconèixer-les com a participants actius del propi procés de cura. A través d'una seqüència d'activitats ideades amb tècniques adaptades d'expressió corporal, grups heterogenis de persones grans (amb diferents estats físics i cognitius) poden experimentar, expressar i compartir a través del moviment. La idea dels tallers és despertar el cos, donar-li expressió i alegria, per així nodrir la sensibilitat, la creativitat i la imaginació dels participants. Es preveu també la participació d'un centre educatiu de la mateixa ciutat per fomentar les relacions intergeneracionals, així com també la participació de familiars i població en general per donar a conèixer aquesta experiència innovadora.

L'Associació d'Investigació de la Diversitat i Intervenció Social està estretament relacionada amb el Grup d'investigació AFIN, amb qui col·labora i treballa per tal de difondre els resultats d'investigació en la població. Una de les seves finalitats és realitzar activitats d'atenció per promoure la qualitat de vida de diferents col·lectius socials. La seva tasca es caracteritza per l'enfocament interdisciplinari i la creació de sinèrgies amb altres grups, associacions i institucions nacionals i internacionals. La voluntat de l'Associació és que els resultats de les investigacions transcendeixin l'àmbit acadèmic per arribar als col·lectius amb qui i per a qui es treballa.

Estada de Bruna Alvarez a la Universitat de Maynooth

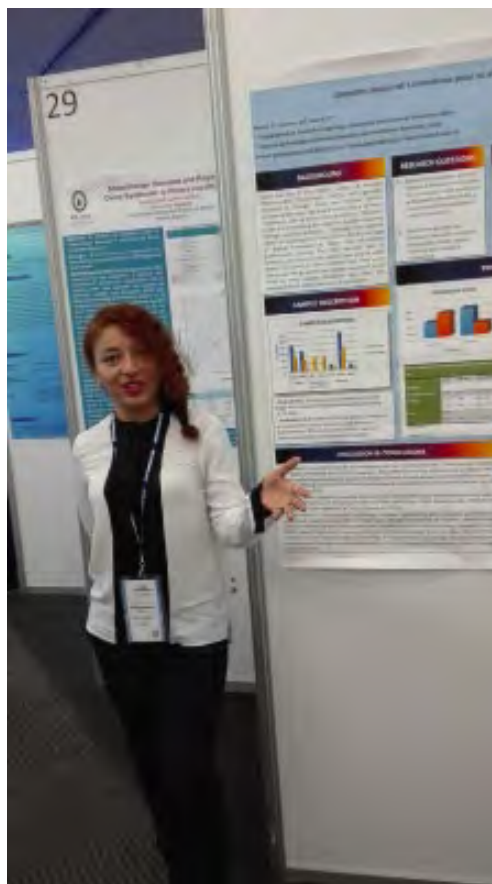
Bruna Alvarez, doctoranda del grup AFIN, va realitzar la seva tercera estada de doctorat a la Universitat de May-

nooth (Irlanda), participant del "Motherhood Project" dirigit per la Dra. Valerie Heffernan. Durant aquesta estada va participar en les activitats organitzades pel "Motherhood Project" i realitzà un seminari titulat "Decisions reproductives a Espanya", on es presentaren els resultats parcials d'una investigació sobre com les parelles heterosexuales espanyoles decideixen tenir fills/es. Aquesta ha estat l'última estada de doctorat que ha realitzat Bruna Alvarez en el context de la beca de Formació de Professorat Universitari (FPU), després de dues altres portades a terme: a la Universitat de Cambridge (Regne Unit), amb la Dra. Vasanti Jadva, i l'altra a la De Montfort University (Regne Unit), amb la Dra. Nicky Hudson. Totes les estades han estat parcialment finançades pel Ministeri d'Educació, Cultura i Esports del Govern d'Espanya.

Els "orígens" en la reproducció assistida: presentació en el 43^è Congrés Internacional Dexeus

Els dies 26, 27 i 28 d'octubre de 2016, va tenir lloc a la ciutat de Barcelona el 43^è Congrés Internacional DEXEUS, en el qual va participar Priscila Rivera amb l'exposició del pòster: "Gametes recipient's intentions prior to disclosure". En aquest, l'autora exposava els resultats d'un estudi quantitatiu, realitzat amb la col·laboració de la Clínica IVI, que explorava quina era la intenció de desvelar els orígens als seus futurs descendents per part de parelles espanyoles receptores de gàmetes donats. En el pòster, realitzat en coautoria amb Diana Guerra i Diana Marre, s'exposava també quins eren els factors que influïen en la decisió de desvelar els orígens.

Col·laboració d'AFIN en el 'Diplomado de Actualización en Adopción' de Xile

Integrants del Grup AFIN participaren com a docents del "*Diplomado de Actualización en Adopción: desde la teoría a los modos de intervención en procesos adoptivos*", dirigit a funcionaris del Departament d'Adopció del Servicio Nacional de Menores (Xile). La docència es va realitzar a través de quatre càpsules de vídeo que condensaven resultats de les investigacions del grup AFIN en temes d'adopció i algunes experiències d'intervenció. Concretament les càpsules fan referència al panorama general de l'adopció internacional (a càrrec de la Dra. Diana Marre), la presentació de la guia *Hablar de adopción, también cuando es difícil* (Dra. Beatriz San Román), la cerca d'orígens (Chandra Clemente) i el Síndrome Alcohòlic Fetal (Bruna Álvarez i Priscila Rivera). Aquest "diplomado" és impartit a través d'una col·laboració entre el Centro de Estudios y Atención a la Comunidad (CEAC) de la UC Sil-

va Henríquez (Xile) i el Programa Interdisciplinario de Investigación sobre Cuidados, Familia y Bienestar (CUIFABI) de la Universidad Alberto Hurtado (Xile).